

lute tegenstelling van Adam en Christus, die bij de particuliere genade alles beheerscht.

Daarvan wijkt Prof. Schilder nu af. Hij wil den geloovigen de cultuurtaak nog nauwer op het hart binden en verschuift alles wat daartoe behoort in de richting van de particuliere genade. Voor hem is het gebied der gemeene genade met de verhouding tusschen Adam en Christus gegeven. De genade, die er voor een culturele taak noodig is, heeft geen zelfstandig karakter naast de charismata der kerk.

Daardoor vermijdt hij sommige van de fouten van Kuyper, die ontstaan door de verbinding van de terreinen der algemeene en der particuliere genade, nadat ze eerst afzonderlijk zijn beschreven en duidelijk onderscheiden. Ik herinner aan de citaten, die ik in mijn vorig artikel gaf, en waarin we lezen, dat God Zijn kinderen van het beste ras doet zijn en hen in het noorden plaatst, als de cultuur in het zuiden achteruit gaat. Voor een dergelijk historisch materialisme of — Kuyper profeteerde hier onwetend — christelijk biologisme is Dr. Schilder gevrijwaard. Maar hij maakt het nog veel erger, omdat hij twee gebieden dooreenmengt, die gescheiden moeten blijven. Over een artistieke gave mogen wij niet op dezelfde wijze en in hetzelfde verband spreken als over een christelijk charisma. Een betrekking in de maatschappij draagt een ander karakter dan een ambt in de kerk. Aardsche schoonheid en hemelsche heilichheid mogen we niet in één adem noemen. Cultuur en geloof blijven twee.

Wanneer men dat vergeet kan men een heilichheidsfanaticus worden, zoals de Wederdoopers, en op andere wijze de Dooperschen. Daarom schreef Kuyper zijn Gemeene Gratie. Hij plaatste beiderlei genade duidelijk uiteen.

Dr. Schilder breekt daar nu weer mee, maar drijft de verbinding in omgekeerde richting als de Doopers. De bijzondere genade wordt nu overgebracht naar de cultuur. En dan wordt men onheilig. Het teere, dat ook volgens Kuyper in 't bijzonder aan de particuliere genade eigen is (Gem. Gratie I, 377) en dat hij in zijn meditaties in De Heraut vaak op zoo ontroerende wijze tot uitdrukking wist te brengen, wordt dan geprofaaneerd.

Wij zien in onze dagen de diastase tusschen geloof en cultuur weer groter dan Kuyper dat deed of kon doen. Hij had, toen hij zijn artikelen over de Gemeene Gratie schreef, 'topvlammen van den wereldoorlog nog niet gezien en kon niet dien indruk hebben van de daemone der cultuur en der geschiedenis, dien de tijdsomstandigheden ons hebben gegeven. Blijkens zijn Stone-lezingen zag hij de historie als een waarneembaar kersteningsproces. Voor velen, en ook voor mij, is die kerstening in strikter zin geloofszaak. Wij vinden goed dat Kuyper geloof en cultuur duidelijk onderscheidde en scheidde, zoodat voor beide een eigen genade noodig was van zeer verschillend karakter. Maar terwijl Kuyper ze naast elkaar plaatste en tal van verbandingen aanwees, zien wij ze meer uiteentreden, voor het natuurlijk oog bijna tegenover elkaar treden, elkaar bedreigen. Wat wetenschap, wat kunst, wat politiek is, dat zijn althans voor ons weer vragen geworden.

Nu komt in een tijd, waarin deze vragen ons met elementair geweld worden gesteld, en waarin wij er met oud-christelijke verlegenheid tegenover staan, Dr. Schilder geloof en cultuur zoomaar ineenschuiven. Ik vraag mij af hoe het mogelijk is. De dialectische theologie heeft de grotere diastase aanvaard en gaat er van uit. Althans houdt er rekening mee. Dr. Schilder doet het omgekeerde. Ik kan mij dat niet anders verklaren dan door aan te nemen, dat hij het Kuyper-standpunt wil handhaven tegen de critiek in, die de contemporaine geschiedenis daarop uitoefent. De tijd zet de beide terreinen, die Dr. Kuyper naast elkaar plaatste, uiteen. Dr. Schilder verzet zich en schuift ze ineen. De theologie van dezen tijd laat de kerk afstand nemen ten opzichte van de cultuur en legt het accent op de particuliere genade. Dr. Schilder verzet zich, vereenzelvigd haar met de cultuur en verabsoluteert de algemeene genade tot algemeene roeping, die op dezelfde wijze fungeert als de particuliere roeping in de kerk.

Dr. Schilder kan dat niet heelemaal zoo meenen; althans niet volhouden. Maar hij heeft er zich in vastgebeten en wil niet loslaten. Dat hij het zoo niet meenen kan, althans niet volhouden, blijkt telkens. Zoo, wanneer hij zegt, dat een kerkbode soms meer voor de cultuur beteekent dan het tooneel (J. Chr., 263). Dan wrijft ik mij de oogen uit en roep uit: Zoo! — bedoelt ge dat met cultuur! Ik wil niets van een kerkbode zeggen, maar ik gebruikte het woord „cultuur” in een anderen zin. Tegenover een kerkbode behoef ik ook geen diastase te nemen.

Maar er zijn andere bladzijden, waarmee ik niet zoo gemakkelijk gereedkom. Dan merk ik, dat de Schrijver toch meent wat hij zegt en dat hij over Christus en Zijn apostelen gaat spreken op een wijze, die ik onheilig noem. Dan ontstaat er een nieuwe tale Kanaans, die niet lijdt aan overdreven dierbaarheid, maar aan onmiskenbare ruwheid en profaniteit.

Zoo wordt over Jezus' leven met muzikale ter-

men gesproken. Het heet een „wohltemperiertes Klavier” (J. Chr., 245). Een uitdrukking, die de Schrijver elders (J. Chr., 265) gebruikt om het eigenaardige van de algemeene genade, van de cultuur aan te wijzen. Het ambt van Christus wordt hier niet naar z'n helse angst en pijnen beschouwd, in verband met de zonde, maar met de aangename zweving, 't veilige midden, de wijze matiging, die eigen zijn aan een wereldperiode, die nog geen hemel, maar ook nog geen hel is, en waarin de vijf broers van den Rijken Man zich zeer op hun gemak gevoelen. In de bediening van dat ambt „overkomt nu aan de corrupte wereld weer het mirakel van de verschijning van den Gaven, Schoonen, Idealen Mensch” (J. Chr., 251). Dat doet mij denken aan de beschrijving van een Antichrist, een Satan-Gentleman, zooals Correlli die vroeger geteekend heeft in Smarten van Satan; meer dan aan den Christus der Schriften. Het heet verder, „een schijnbaar a-culturele kribbe” (J. Chr., 259), waarin Hij gelegen heeft, en „een schijnbaar cultuur-indifferent kruis” (J. Chr., 259), waaraan Hij gehangen heeft. Want uit „een gat... ergens in een hof... zal het lijf van dezen Menschenzoon dan gaaf, en heel gezond en schoon, weer opstaan op het Paascheest”. Elders wordt gesproken van Jezus' „prachtig menschenlichaam na Paschen” (Hemel, 271). En zoo staat hier weer alles in het teken der plastische schoonheid, zooals zoopas in dat der muzikale harmonie. Deze Christus heet dan „als Kerkvorst” de „Koning der Cultuur”. Van het ontzettende van het Kruis en den schrik der Opstanding merkt men hier niets. Met zooveel woorden wordt de meening van Kuyper, dat de religie in haar hoogsten vorm zich van het kunstkleed ontdoet, afgewezen.

En dit Evangelie komt Paulus nu te Rome brengen. Deze „Paulus was één stuk gezondheid. Ook cultuurgezondheid” (J. Chr., 261). Later is „Luther met zijn ronden kop... als cultuurverschijnsel honderd ducaten waard” (J. Chr., 262). En deze allen, Christus, de profeten, de apostelen, de kerk en de heiligen, zijn er om „weer typen van het zuivere menschenras” (J. Chr., 251) te kweken. De vertegenwoordigers van dit ras, de wedergeborenen, zijn nog niet volmaakt, maar „zijn er toch weer.” Deze mensch is de cultuurmensch „van 't begin de(n) Schoone Mensch in den Schoonen Hof” (J. Chr., 270).

Is dit alles dus toch zoo gemeend? Dr. Schilder bevestigt het zeer beslist. Hij schrijft: „Wij geven toe, dat dit standpunt brutaal schijnt.... Maar wij willen niet anders.... Omdat wij aanvaarden, dat dit standpunt het bijbelsche is, schrikken wij niet terug voor de consequenties” (Jezus Chr., 270).

Wij hopen dat velen, ook in de Gereformeerde Kerken, wel zullen schrikken voor deze verabsolutering van de leer der Algemeene Genade, deze onheiliging van de Schrift.

Laren. (G.)

O. NOORDMANS.

Doleantie-stemmen.

In verband met de aanstaande herdenking van de Doleantie zal, behalve het groote Doleantieboek, bij den uitgever J. H. Kok te Kampen nog een belangrijke uitgave verschijnen. Het boek is getiteld „Doleantie-stemmen” en bevat een keur-collectie van stukken uit de omvangrijke pamfletten-literatuur van den Doleantie-tijd. De verzameling is bijeengebracht door Dr. J. C. Rullmann, den kenner bij uitnemendheid van het kerkelijk leven der 19e eeuw. Wat hier verzameld werd, is buitengewoon belangrijk en interessant voor de juiste beoordeeling van dien strijd voor vijftig jaren gevoerd. In dit boek zullen ook verschillende illustraties uit dien tijd worden gereproduceerd.

In 1887 schreef Dr. W. Geesink: „Er verschijnen tegenwoordig boeken en er worden tijdschriften uitgegeven op het gebied van den kerkelijken strijd, die gezuinig bewaren moet — zij zullen eens voor uw achterkleinkinderen een goudmijn zijn.”

Het meest waardevolle uit deze goudmijn wordt thans aangeboden in dit boekwerk.

Het boek zal einde dezer maand het licht zien en kan met name voor velen die in de komende dagen bij de herdenking der Doleantie zullen spreken of schrijven, van groote beteekenis zijn.

Jaarboek Gereformeerde Kerken.

Bij de firma Oosterbaan & Le Cointre verscheen het Jaarboek voor 1936, mooi op tijd. Het geeft de gewone gegevens; en de in-memoriams (of levensberichten) omtrent de overleden predikanten dd. A. M. Diermanse, J. G. Meynen, J. H. Beumee, W. Verhoef, A. Bolwijn, W. W. Smitt, L. Kuiper, R. Sybrandy, J. Gispén, P. E. van Schaik, I. Tonkens, S. Veltman, W. Bosch, L. Bouma, F. Drost, P. Bos.

Natuurlijk interesseert het kerkelijk overzicht over 1935, van de hand van Dr. J. C. Rullmann. Daarin is als gewoonlijk zeer veel te prijzen; maar wij mogen niet nalaten, op te merken, dat wat op blz. 396 vermeld wordt inzake enkele in 1935 gevoerde of ook niet doorgevoerde dis-

cussies in dien zin onvolledig is, dat essentiële punten van de aan den dag tredende meeningen verschillen buiten beschouwing gebleven zijn, daardoor van de nogal ingewikkelde problematiek van dat jaar een al te simplistische voorstelling gegeven wordt. Hoe groot ons respect voor Dr. Rullmann als historicus ook is, wij willen niet verhehlen, dat op dit punt door hem dezen kerk geen historie geschreven is. Want er was wel anders aan de hand inzake „Parijs” (de Calvijnerdenking als totaal) dan 'n verwondering over de aanvaarding van een doctorsbul eener zichzelfstaande faculteit.

Het liep bijvoorbeeld ook over de vraag, of het actief en op voet van gelijkheid (als medewerkers) met theologen van o.i. zeer oncalvijnsche gedachten herdenken van Calvijns voor gereformeerde theologen niet in strijd kwam met de vroeger door „De Heraut” ingenomen houding toen het blad — terecht — afwijzend stond tegenover een soortgelijke Calvijnhuldiging te Genève. Waar nu Dr. Rullmann alleen de details kwamen van het promotierecht naar voren brengt, weet van de toenmalige casuspositie een onjuist beeld te geven. En als dan in dat verband nog „De Haag-West” te berde gebracht wordt, komt de achtergrond van dit stukje geschiedenis in te donker te staan. Niet het minst de zeer uitrogerige, en zeer scherpe en zeer langdurige polemiek van Prof. Dr. J. Waterink tegen Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven en Dr. H. Steen, om maar niet meer te noemen.

Het spijt ons, dat we deze opmerking niet terug mogen houden. Wie de geschiedenis van 1935 op dit ingrijpende punt wil bestudeeren, zal deze keer tot de bronnen zelf moeten teruggaan.

Natuurlijk hebben we overigens veel lof voor Dr. Rullmanns overzicht en voor heel het boek.

K. S.

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Dr. D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Dokter en Diaken.

Wat is het leven toch moeilijk en wat is inzonderheid het leven van een krantenschrijver moeilijk; en hoe allermoeilijkst is het werk van een schrijver van geestelijke adviezen.

Daar was een dokter ergens.

Die dokter werd gekozen en benoemd tot diaken. Maar hij gevoelde bezwaar tegen het aanvaarden van het ambt.

Hij meende, dat zijn dokter-zijn hem het kleeden van het diakenambt moeilijk zou maken. Hij schreef mij daarover en vroeg mijn oordeel.

Ik dacht daar eens over na en kwam tot de overtuiging, dat er voor de door dezen dokter gevoelde bezwaren iets te zeggen was.

In dien geest schreef ik in „De Reformatie”. Maar mijn lieve mensch, wat heb ik daar over moeten hooren.

Daar was zelfs één briefschrijver, die zijn tegenwerpingen meende te moeten ondersteunen door te zeggen: „Ook voor de Gereformeerde Pers geldt de laatste alinea van het antwoord op vraag 112 van onze Catechismus”.

Voor het gemak van de lezers schrijf ik die alinea hier af. Hij luidt aldus: „ook mijns naasten eer en goed gerucht naar mijn vermogen voorstaan en bevorderen”.

Inderdaad, dat vind ik nu toch werkelijk niet te grof.

Acht deze broeder dan en de leden der gemeente en de dokters zóó geheel boven alle menschelijke zwakheden verheven, dat hij het onmogelijk acht, dat, in bepaalde relaties of bij de leden der gemeente, of bij een dokter verkeerde gedachten zouden kunnen rijzen?

Is iemand, die bij de beoordeeling van de vraag naar het menschelijke van die bepaalde relatie van die algemeene zondigheid van Gods kinderen uitgaat, is die iemand daardoor een overtreders van het negende gebod?

Dat te beweren is zoo dwaas, dat dat bij een man, die heeft geleerd te studeren en na te denken, alléén geboren kan worden uit een geprikkeldheid, die rustig en bezonnen beschouwen van de dingen onmogelijk maakt. Als iemand h.v. zegt: „Het is niet wenschelijk, dat een dominee financieel geïnteresseerd is bij een begrafenisonderneming, want hoe licht zou de zieke, die hij bezoekt, kunnen denken: domineé hoopt er zeker op, dat zijn vereeniging mij zal begraven, of, hoe licht zou de domineé op een begrafenis of zich aan kunnen ergeren, dat men zijn vereeniging niet heeft genomen”, dan zou ik, als domineé, dadelijk zeggen: „man, gij hebt gelijk”. En het zou eenvoudig de zuiverste onzin zijn om dien man te beschuldigen van het aantasten van den goeden naam van de domineés.

Eenzelfde geval geldt het hier.

Een andere briefschrijver gaat zóó ver, dat hij allerlei leelijks van de domineés gaat zeggen.

Er zijn do
nieuwe pree
Er was ee
gehuurd, vó
Er was e
ouderling w
kreeg — en
Wat is dat
Ik begrijp
Kunnen w
heel gewone
wenschelijke
kerkelijk lev
zonder dat v
wij het niet
worden?

Denki ier
wel, dat is
Wordt iem
en hij neem
daarin den
dan druk ik
broeder”.

Maar mag
hebben, dat
beter is, dat
daarvoor ne
Ik zal he
mij eens is
verschilt; m
nemen, dat
En laat m
den, toch n
telijk de m
Zonder de m
over geschr
Maar wat
mij toe, da
bearbeiding
worden de
gemeenteled
dient er aa
gehandicapl
men verkee
Iemand so
ken indien
het is noo
Rijkstracter
bestaat, dat
en geweten
ten degene
opbrengen”

Op deze
zeer stillig
des Woords
dachte aan
u moest h
vaak wij te
staan en de
moedigheid
door de w
denken en
het eens w
een deel v
wij nog eer
spreek van
ambtskruis

Alléén m
wij een uit
Evangelie z
mag niet
Maar dat
der noo
leven te re
Ook was
Ik geef h
„U, dom
gemeente t
d.i. een ve
anderen ka
neering op
wantrouwe
den zouden
strijdigheid

Antwoor
de dingen
praten? G
dat zijn r
Als ik z
als verbon
loovigen, z
gemeente
meente bo
en den na
Hoe kon
een monde
onvallen
zwart op
Dat kan
men de z
en daarom
niet rustig
Hiermee
sluiten.

Denkt i
recht.
Misschi
heeft gek
Maar w
doen is, c